

גליון 239

פרשת ואתחנן - יראת שמים ובחירה חופשית

אביעד מושקוביץ – הישיבה ב"כוכב השחר"

אחרי שהקב"ה מקבל בברכה את בקשתם של בני ישראל לשמוע את הדברות ממשה ולא מפי הגבורה, וכמאמר הכתוב "היטיבו כל אשר דיברו"¹, מביע הקב"ה כביכול משאלה "מי יתן וְהָיָה לְבַבְּם זֶה לָהֶם לִירְאָה אֹתִי"² פשוטו של הפסוק הזה צריך ביאור: מדוע צריך הקב"ה להביע 'משאלה', והרי הוא כל-יכול?

החזקוני נוגע בדבר הקושי הזה בפירושו לפשט הפסוק וקובע כי "אף על פי שיש בידו (של הקב"ה) לתת- דיברה תורה כלשון בני אדם"³.

לעומת זאת מפירוש הרמב"ן נראה שמאמר הכתוב 'מי יתן' מלמד שכאן כביכול אין בידו של הקב"ה לתת. וכדבריו 'בעבור היות רשות האדם בידו להצדיק ולהרשיע, והכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים יאמר הכתוב כן!⁴

מדוע דווקא יראת שמים אינה בידי שמים? 'יראת ה' היא אוצרו'⁵, דווקא בדבר בסיסי וחשוב כל-כך היינו מצפים לעזרה אלוקית גדולה יותר!

מן הרב זצ"ל⁶ מבאר שהחופש הגמור של הנברא לעשות כרצונו, הבחירה הגמורה, הוא הדרך בה יכול להידימות האדם ליוצרו.. שהרי הקב"ה הוא כל יכול, ועושה כל דבר ברצונו. אם האדם יעשה את פעולותיו, חיוביות ככל שיהיו, מתוך הכרח – הרי הוא בזה דווקא אינו דומה ליוצרו! אך העושה פעולותיו מתוך חופש ובוחר בטוב מתוך אישיותו השלימה – הוא הדומה ליוצרו.

על-כן, דווקא בנושא חשוב זה, "המעלה היותר עליונה באדם היא יראת ד', שבזה הוא מתקשט בתכלית השלימות של ההכרה האמתית בכבוד יוצרו", דווקא מעלה זו צריכה להיקנות באדם בצורה העליונה ביותר – בבחירה גמורה, בחופש גמור - ולא בהכרח.

ביתר ביאור לדבריו, נוסף כי יראת שמים היא ההכרה בהבדל שבין האדם ליוצרו. הבנה זו היא שמולידה באדם את היראה. אך יראה זו יכולה להישאר בקומתה הנמוכה, יראת-העונש בלבד. שהרי אדם שהמניע שלו הוא יראת העונש, עושה כל פעולותיו מתוך הכרח וכפיה. השילוב המיוחד הזה – הבחירה להיות ירא – היא שמולידה את היראה הגבוהה, יראת הרוממות המיוחדת. בחירה זו להיות ירא - אינה מונעת מרגש של פחד, אלא דווקא מהשכלה והבנה של גדולת מעלת הבורא וכבודו.

על כן, 'הכל בידי שמים – חוץ מיראת שמים', ומי יתן ולבבנו זה יבחר - לירא מפניו.

¹ דברים פרק ה, כה

² דברים פרק ה, כו

³ חזקוני, שם

⁴ פירוש הרמב"ן, שם.

⁵ ישעיהו פרק לג, ו

⁶ עין א"ה למסכת ברכות א, פרק חמישי אות קז